

Openingsrede Studiekringvoorzitter

Opening van de Studiekringdag Pro Silva te Wageningen door de voorzitter van de Studiekringdag I.S. Zonneveld.

Dames en heren,

"Zelden heb ik met groter plezier een wetenschappelijke bijeenkomst geopend en dieper betreurd er zelf niet bij te zijn dan deze.

Het is in dit, nog altijd bosarme en in hoge mate "gemaakte", land met mij gegaan als met een niet onbelangrijk aantal onder u. De keuze om aan een universitaire instelling bosbouw te gaan studeren kwam niet in de eerste plaats voort uit ervaring van omgaan met bos. Eerder werden wij aangetrokken door een studie die, tijdens het studeren en in de latere werkkring, een dagelijkse intensieve omgang met de natuur beloofde.

Zo las ik, jonge veenweide-bewoner, tijdens mijn HBS-jaren min of meer romantisch getinte verhalen over boswachters en houtvesters die hun bos beheerden via diepe kennis van de samenhang tussen bodem, planten en dieren. Ook hoorde ik van mijn Indische ooms (militair en zendeling) over expedities door de oerwouden waar het niet alleen ging om de houtmassa, maar ook om de andere delen van het ecosysteem.

Toen het eenmaal zover was en ik mocht kiezen tussen een studie in de biologie in Leiden of bosbouw in Wageningen, werd het het laatste. En inderdaad, de colleges van Jager Gerlings voldeden aan de verwachtingen. De Wageningse wereld gaf goede mogelijkheden om de basisas-

pecten van het ecosysteem bij de studie te betrekken zoals bodemkunde, vegetatiekunde, plantfysiologie. De overige van de totaal 36 vakken, waarin wij destijds propaedeuse, kandidaats en ingenieurs-tentamens moesten doen binnen de gestelde vijf 'a zes jaar, hadden niet alle mijn bijzondere belangstelling, maar de op colleges en vooral ook excursies, o.a. in Duitsland, gevoerde discussies over "Naturgemässe" ten opzichte van meer mechanische bosbouw (waar de natuur hoogstens in de fysiologie van de boom aan de orde kwam) waren bevredigend. Daarbij stond ik heus niet onvoorwaardelijk aan de kant van de zogenaamde "Naturgemässe" bosbouwers, zoals u misschien zou vermoeden. Ik meende daar soms wat te veel "geloof" in te bespeuren, tot fundamentalisme toe. Ik miste op onderzoek gebaseerde echte kennis, maar aan de andere kant was ik het echter ook wel te begrijpen; immers, de tijdfactor in de bosbouw gaat nu eenmaal die van positivistische wetenschap ver te boven. In die dagen heb ik mijn biologenvriendjes van andere universiteiten wel gezegd dat bosbouwkunde meer een religie dan een wetenschap leek te zijn. Niettemin kon ik in die dagen (inmiddels voor Houtzagers) een scriptie schrijven over het bos als ecosysteem als basis voor bosbeheer. Ik herinner me dat Houtzagers vond dat ik te weinig aandacht aan de indicatiewaarde van de vegetatie had besteed. Dat echter was nu juist de opzet. De indicatie sprak zo vanzelf dat ik het niet nodig vond daar lang over uit te weiden. Het zou later mijn beroep worden. De scriptie

was bedoeld voor wat we nu Pro Silva noemen. Een duidelijk Pro Silva verhaal dus, dat helaas verloren is gegaan.

Alles bij elkaar beviel de studie mij toch wel, vooral ook door de praktijkperiodes, waarvan die in Zweeds Lapland de sfeer van de oerwoudexpeditie bracht en in Zwitserland bij Leibundgut, de Naturgemässe Waldbau volop aan de orde kwam.

Intussen echter, openbaarde zich aan deze prille naturgemässe bosbouwer dat, op het Lehrrevier in Zürich en Erdmanshausen in Duitsland na, en hier en daar bij een particulier die het zich dacht te kunnen veroorloven, Naturgemässe bosbouw nauwelijks voorkwam. De houtakker met op rijtjes geplante eensoortig "houtgewas", zo mogelijk geploegd, bemest en eventueel op tijd gedund, bleek de regel bij particulier zowel als bij het staatsbos. Het gebruik van natuurlijke verjonging was in die dagen een curiositeit, hoogstens een bezienswaardigheid, maar zeker niet een realistisch geachte bosbouwbeheersmaatregel.

Omdat de oerwouden voorlopig moesten wachten, kwam ik eerst in Nederland uitvoerig in aanraking met het bos via de groeiplaatsinventarisatie waar ik mijn ecosysteembenaderingen wel op een bepaalde manier kon uitleven; een mogelijkheid om de band te leggen naar een meer met het natuurlijk bos-ecosysteem rekening houdend beheer was er echter eigenlijk nog niet. Bij de geleidelijk meer incidenteel wordende contacten die ik later met de bosbouw in Nederland had, omdat mijn werkzaamheden mij elders voerden, bleek mij dat in praktijk, onder-

wijs en onderzoek de bosbouw eerder zich verwijderde van de natuur als leermeester dan toenadering zocht. Dit bevreedde mij, te meer daar de idee, dat bos een multifunctionele taak heeft en niet slechts de produktie dient, toch geleidelijk ook meer aanhangers verwierf. Als dan het naturgemässe niet nuttig zou zijn voor de produktie dan toch voor de overige taken, dacht ik zo.

En toen kwam Pro Silva: Waarom niet beter kijken naar wat de natuur aan processen voorspeelt, die wij zouden kunnen naspelen of bevorderen, ten behoeve van een betere produktie met minder cultuurkosten? Bovendien in een multifunctioneel bos passen zulke maatregelen beter dan de houtakkerbouw van weleer. En zo boog de algemene opinie geleidelijk weer in de richting van het op natuurlijke processen gebaseerde beheer. Niet slechts de fysiologie van de boom op de houtakker, maar de beheersbasis is het bos als levensgemeen-

schap dat zich verjongt, zich verdedigt tegen plagen, veerkracht en weerstand opbouwt en zoveel mogelijk zich zelf handhaaft en niettemin duidelijk wordt beheerd voor de functies waarvoor het de maatschappij dient, waar de mens op deze overbevolkte wereld nu eenmaal noodgedwongen de toon aangeeft.

Het geleidelijk aan rijp worden van de dennenakkers, ouder dan een halve eeuw, met name in tweede generatie, een proces dat ik nu zo'n veertig jaar heb mogen volgen, was mede een goede voedingsbodem voor dat nu ook in Nederland groeiende inzicht.

Kortom, u begrijpt dat wij als studiekringbestuur, waarin zich o.a. ook een vooraanstaande praktische Pro Silva-bevorderaar bevindt met vreugde gezet hebben tot het organiseren van deze dag. Wij hebben een uitgelezen groep van bosbouwers bereid gevonden ons te laten delen in hun kennis. Het is aan de dag-

voorzitter hen aan u voor te stellen. Voor hij dat gaat doen, nog één ding: wij hebben tot onze grote vreugde een Duitser in ons midden, de heer Hasenkamp, groot voorman van de "zoveel mogelijk van de natuur gebruikmakende bosbouw". Dat is echter niet de reden dat wij in het Nederlands gestelde openingswoord en in alle andere Nederlandse teksten van deze dag het zeer Duitse woord "naturgemässz" gebruiken. Het is onmacht....., wij hebben geen Nederlands woord kunnen verzinnen dat kort is en niettemin volledig uitdrukt waarover we gaan spreken en discussiëren vandaag: "Zoveel mogelijk van de natuur gebruikmakende bosbouw" dus, die zeker niet uitsluitend op de natuur is gericht, wel in grote mate daarvan, maar ook weer niet uitsluitend, is afgeleid. Wellicht vinden we deze dag een goede Nederlandse term. Het woord is aan de dagvoorzitter, de heer Oldeman.